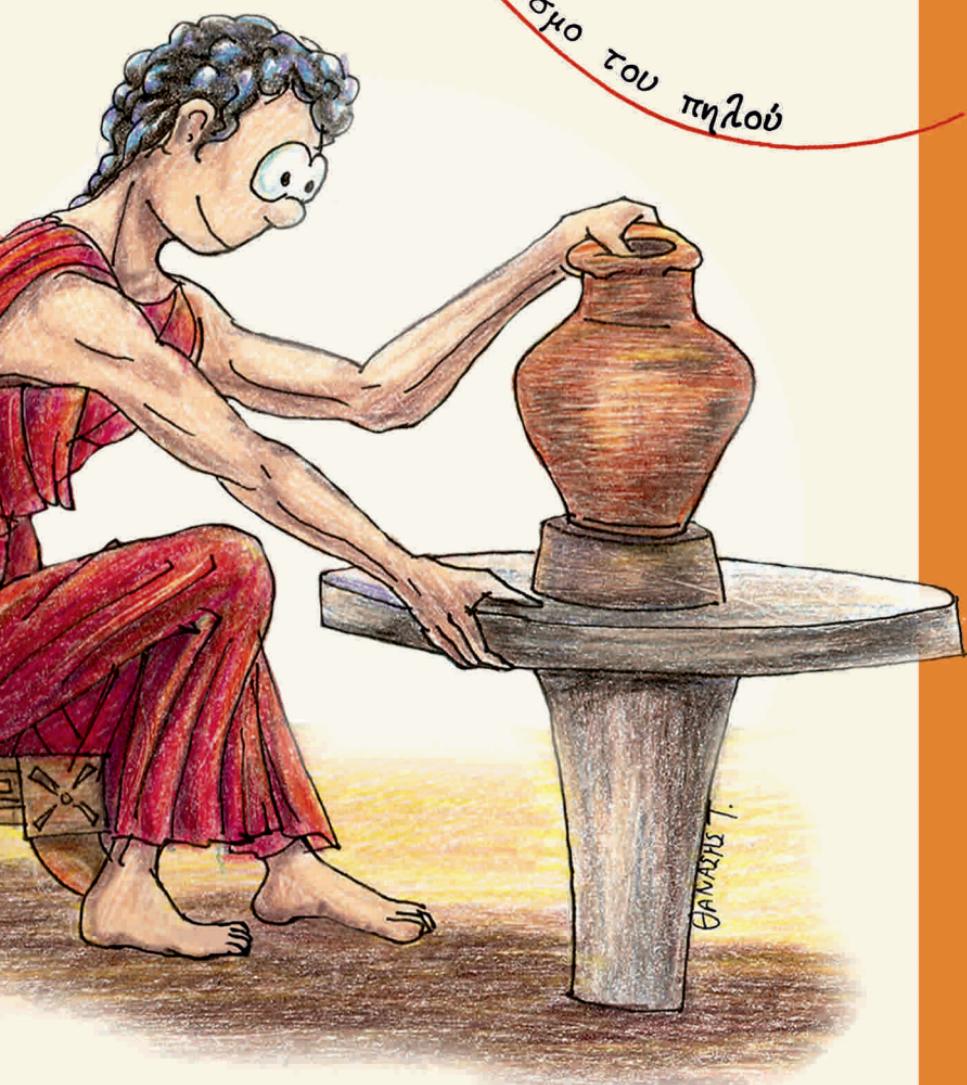

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΒ' ΕΦΟΡΕΙΑ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΩΝ & ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

Χώμα Νερό Φωτιά

ένα ταξίδι στον κόσμο του πηλού

φυλλάδιο για τον μαθητή

Ηγουμενίτσα 2008

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΛΒ' Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας
Αρχαιολογικό Μουσείο Ηγουμενίτσας
28ης Οκτωβρίου, 46100 Ηγουμενίτσα
τηλ. 26650 21113, 26650 27406
e-mail: lbeprka@culture.gr

Εκδοτική Επιμέλεια:

Γαρυφαλιά Μεταλληνού, αρχαιολόγος
Αναπληρώτρια Προϊσταμένη της ΛΒ'Ε.Π.Κ.Α.

Κείμενα, σχεδιασμός εκπαιδευτικών δράσεων:
Ιφιγένεια Αναγνώστου, αρχαιολόγος - μουσειολόγος

Σχεδιασμός - Καλλιτεχνική επιμέλεια εντύπου:
Ιφιγένεια Αναγνώστου
Θανάσης Τσιπρόφτης, συντηρητής αρχαιοτήτων & έργων τέχνης

Διόρθωση κειμένων:

Ουρανία Πάλλη, αρχαιολόγος

Παραγωγή εντύπου:

Mod Creative Studio

ISBN: 978-960-98656-0-9

Copyright © 2008

Χώμα Νερό Φωτιά

ένα ταξίδι στον κόσκο του πηλού

Καλώς ήρθες!

Το φυλλάδιο που κρατάς στα χέρια σου δημιουργήθηκε για να σε βοηθήσει να ανακαλύψεις το Αρχαιολογικό Μουσείο Ήγουμενίτσας και τη συλλογή του!

Σήμερα θα ταξιδέψεις μαζί του στον κόσμο του πηλού, ένα από τα αρχαιότερα υλικά που χρησιμοποιήσε ο άνθρωπος για να κατασκευάσει αγγεία και άλλα αντικείμενα χρήσιμα στην καθημερινή του ζωή.

Ψάξε, ρώτα, φαντάσου, σκέψου, παιξε! Ελπίζουμε ότι η βόλτα σου στις αίθουσες του μουσείου θα είναι μια όμορφη εμπειρία που θα θυμάσαι για καιρό!

το φυλλάδιο αυτό ανήκει στον / στην

που επισκέφθηκε το μουσείο στις

Από το χώμα... στο αγγείο

Προϊστορικοί Χρόνοι

Η τέχνη της κεραμικής είναι πανάρχαια. Επινοήθηκε πριν από 8000 χρόνια περίπου, κατά τη Νεολιθική περίοδο, όταν οι άνθρωποι παρατήρησαν ότι ένα είδος χώματος διέφερε από τα υπόλοιπα. Ήταν το πηλόχωμα, ή όπως αλλιώς ονομάζεται, η άργιλος.

Τι το ιδιαίτερο είχε;

Όταν το ανακάτευναν με νερό έδινε μια μαλακή λάσπη, τον πηλό. Ο πηλός μπορούσε εύκολα να πλαστεί και να πάρει σχήμα. Όταν, όμως, τον έψηναν γινόταν σκληρός και δεν έχανε τη μορφή του, παρά μόνο αν έσπαγε.

Πού έβρισκαν το πηλόχωμα;

Το πηλόχωμα υπάρχει σε αφονία στη φύση.

Αφού το μάζευαν, οι νεολιθικοί άνθρωποι το κοπάνιζαν για να θρυμματιστεί και το κοσκίνιζαν για να καθαρίσει από πέτρες, κλαδάκια, ρίζες ή χόρτα.

Τι πράγματα δημιουργούσαν με τον πηλό;

Διάφορα αντικείμενα χρήσιμα στην καθημερινή τους ζωή: αγγεία για το μαγείρεμα και την αποθήκευση της τροφής, σφρωτύλια για το γνέσιμο του μαλλιού, χάντρες, ακόμα και μικρά αγαλματάκια, τα ειδώλια.

Και πώς έρτιαχναν τα αγγεία τους;

Αρχικά ανακάτευναν το καθαρό πηλόχωμα με νερό και το γύμνωναν για να γίνει πηλός.

Για να γίνει το μείγμα πιο σταθερό προσθέταν άμμο ή λεπτά χαλικάκια. Στη συνέχεια έπιλαθαν τα αγγεία με τα χέρια, προσθέτοντας διαδοχικά κουλούρες πηλού τη μια επάνω στην άλλη. Οι λαβές και ο λαιμός φτιάχνονταν χωριστά και συγκολλώνταν έπειτα στο κάθε αγγείο.

Και μετά;

Τα αγγεία μπορούσαν να διακοσμηθούν με χαράξεις, χρωματιστές γραμμές, «νυχιές» ή

την επιφάνειά τους με ένα λεπτό στρώμα αραβιμένου πηλού, το επίχρισμα και έπειτα τη

στίλβωναν, δηλαδή τη λείαναν με ένα βότσαλο ή κόκαλο ή ένα

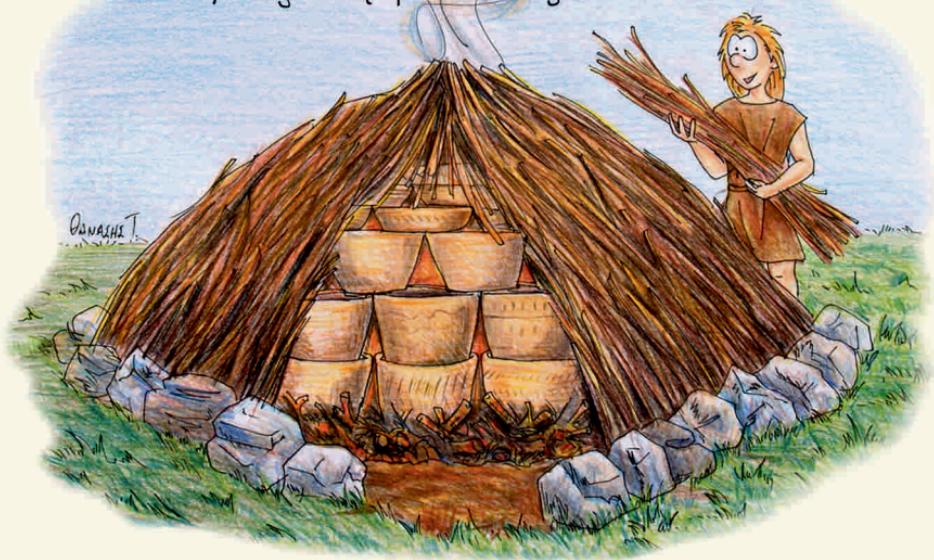
θραύσμα αγγείου. Έτσι έκλειναν οι πόροι του πηλού και τα αγγεία γίνονταν πιο χρυσιότερά.

Τα αγγεία ήταν έτοιμα για ψήσιμο!

Με ποιόν τρόπο τα φίνανε;

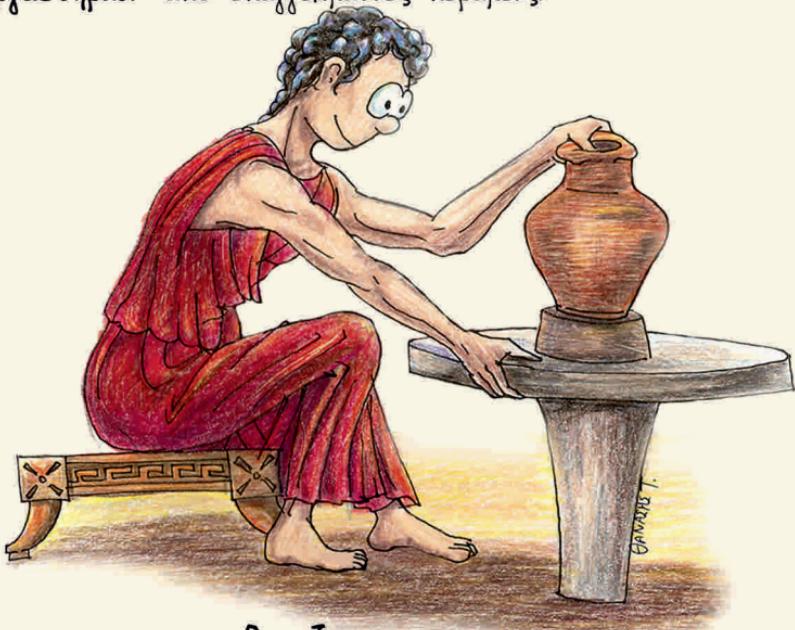
Το ψήσιμο (όπτηση) γίνόταν σε ανοιχτή φωτιά: οι κεραμείς στοίβαζαν τα αγγεία σε ένα λάκκο και τα κάλυπταν με κλαδιά και άχυρα. Κατόπιν έβαζαν φωτιά στα κλαδιά, η οποία παράλληλα έψηνε και τα αγγεία. Η θερμοκρασία που αναπτυσσόταν έφτανε περίπου στους $750 - 800^{\circ}\text{C}$. Οι πέτρες χύρω από το λάκκο εμπόδιζαν τη φωτιά να εξαπλωθεί.

Την εποχή του Χαλκού σημειώνεται μια σπουδαία εξέλιξη στον τομέα της κεραμικής: οι άνθρωποι ανακαλύπτουν τον κεραμικό τροχό και αρχίζουν να χρησιμοποιούν τους πρώτους κεραμικούς κλίβανους (φούρνους) για το ψήσιμο των πήλινων αντικειμένων. Με τον τροχό τα αγγεία παράγονταν γρηγορότερα και σε μεγαλύτερες ποσότητες, ενώ οι κλίβανοι βοηθούσαν και στο καλύτερο ψήσιμο των κεραμικών. Ωστόσο, ακόμα και μετά την εποχή του Χαλκού, εζακολούθησαν να κατασκευάζονται χειροποίητα αγγεία.

Κλασικοί Χρόνοι

Στους Κλασικούς χρόνους, όπως και στη Νεολιθική εποχή, το πρώτο στάδιο για την κατασκευή κεραμικών σκευών περιλάμβανε την εξόρυξη της αργίλου και τον καθαρισμό της από τα γένα σώματα. Ο καθαρισμός και η μετέπειτα κατεργασία της γινόταν στις ανέσ οργανωμένων κεραμικών εργαστήριων από επαγγελματίες κεραμείς.

Με ποιον τρόπο καθάριζαν το πηλόχωμα;

Αρχικά το θρυμμάτιζαν και τοποθετούσαν τους σβόλους του σε μια δεξαμενή με νερό για να λιώσουν. Όταν έλιωναν, τα ελαφριά γένα σώματα όπως τα χόρτα μαζεύονταν στην επιφάνεια από όπου και αφαιρούνταν. Οι πέτρες, τα χαλίκια και η άμμος παρέμεναν στον πυθμένα της. Στο μέσο της δεξαμενής συγκεντρωνόταν ένα παχύρρευστο μείγμα από νερό και πηλό, το οποίο οι κεραμείς διοχέτευναν σε μια δεύτερη λεκάνη και το άφηναν εκεί μέχρι να εξατμιστεί το μεγαλύτερο μέρος του νερού του. Ο πηλός ήταν έτοιμος να γυρθεί!

Θυμάριας ότι οι κεραμείς ίμιωναν τον πηλό και στη Νεολιθική εποχή!

Ναι! Γιατί με τη διαδικασία αυτή έφευγαν οι φυσαλίδες του αέρα οι οποίες, εάν διαστέλλονταν κατά το ψήσιμο, θα μπορούσαν να προκαλέσουν ρωγμές στα αγγεία, ακόμα και να τα σπάσουν.

Έπειτα;

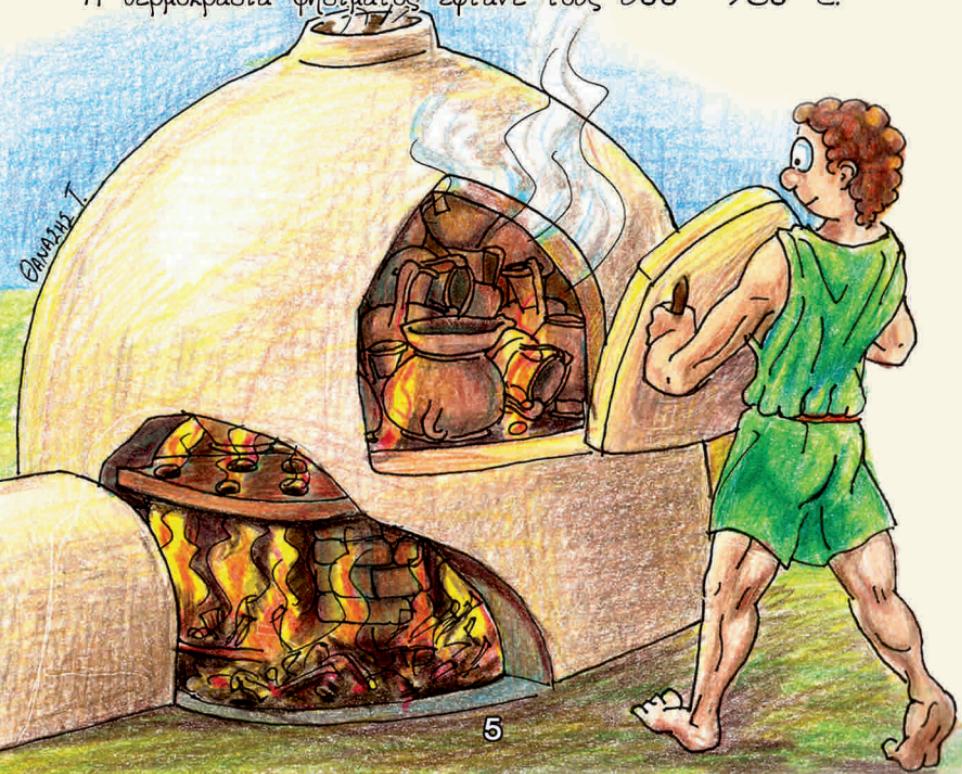
Ακολουθούσε το πλάσμα των αγγείων, που γινόταν στον κεραμικό τροχό. Ο τροχός αποτελούνταν από ένα βαρύ δίσκο από ξύλο, πέτρα ή πηλό, στερεωμένο σε ένα άξονα. Οι αγγειοπλάστες τοποθετούσαν την απαραίτητη ποσότητα πηλού στο κέντρο του και, καθώς αυτός περιστρεφόταν από τους ίδιους ή από ένα βοηθό τους, δημιουργούσαν συγά συγά το κάθε αγγείο. Οι λαβές, ο λαιμός και η βάση των αγγείων πλάθονταν χωριστά και συγκολλώνταν έπειτα σε αυτά.

Τώρα τα αγγεία ήταν έτοιμα για ψήσμα;

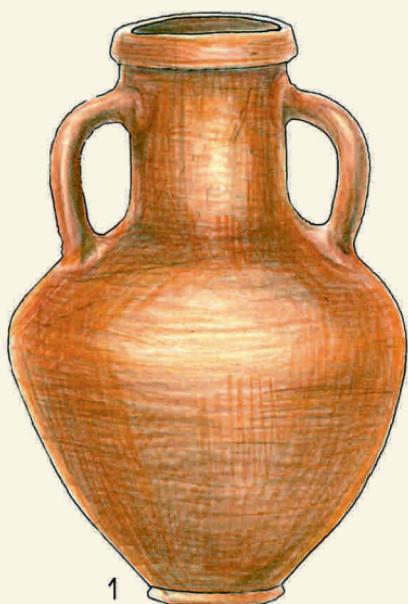
Όχι ακόμα! Μετά τον τροχό, οι κεραμείς τα αφήναν να στεγνώσουν. Έπειτα λείαναν την επιφάνειά τους με ένα ξύλινο, μεταλλικό ή οστέινο εργαλείο και την άλευρα με αραμένο πηλό, προκειμένου να δεχθεί τη διακόσμηση. Έπειτα σχεδίαζαν την παράσταση που ήθελαν και τη χρωμάτιζαν με ένα πινέλο. Για την χάραξη των λεπτομερειών χρησιμοποιούσαν ένα ειδικό εργαλείο, τη γλυφίδα. Τα αγγεία μπορούσαν πλέον να ψηθούν!

Και πώς τα έψηναν;

Για το ψήσμα των αγγείων υπήρχαν ειδικοί φούρνοι, οι κεραμικοί κλίβανοι. Οι κλίβανοι ήταν διώροφες κατασκευές από πηλό που καλύπτονταν από μια θόλο, σαν σκεπή. Στο ισόγειό τους έκαψε η φωτιά. Στον επάνω όροφο βρισκόταν ο χώρος ψησίματος των αγγείων. Οι όροφοι χωρίζονταν μεταξύ τους από ένα δάπεδο γεμάτο τρύπες που χρησίμευε στο ομοιόμορφο μοίρασμα της θερμότητας. Ήταν άνοιγμα στην κορυφή τους επέτρεπε την απομάκρυνση του αέρα. Οι κεραμείς τοποθετούσαν τα αγγεία στους κλίβανους από μια πόρτα που φράσσονταν με πηλό όσο διαρκούσε το ψήσμα, την οποία και υκρέμιζαν κάθε φορά όταν η διαδικασία ολοκληρωνόταν. Η θερμοκρασία ψησίματος έφτανε τους $800 - 950^{\circ} \text{C}$.

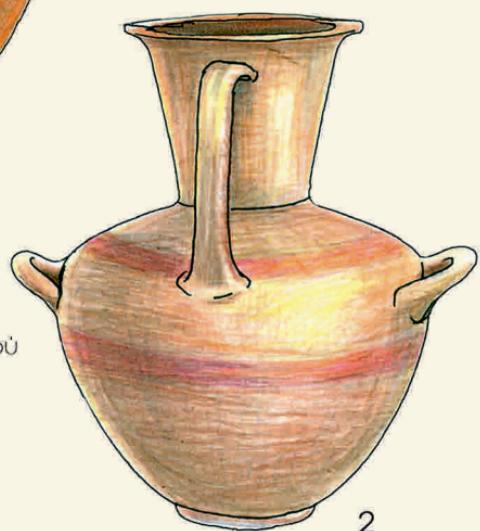

Αγγεία: σχήματα και χρήσεις

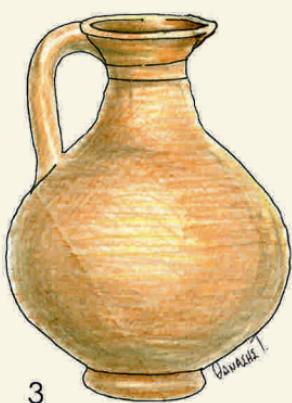
1. Αμφορέας:

αγγείο για την αποθήκευση
υγρών και στερεών τρόφων
π.χ. κρασιού, λαδιού,
σιτηρών, ξηρών καρπών

2. Υδρία:

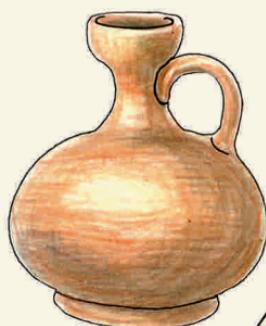
αγγείο για τη μεταφορά νερού

3

3. Οινοχόν και 4. Λάγηνος:

κανάτες για το νερό και το κρασί

4

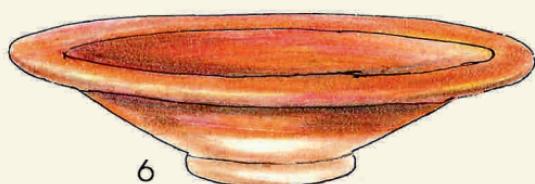

5

5. Χύτρα:

αγγείο για το μαγείρεμα
της τροφής

6

6. Πινάκιο:
το πιάτο των αρχαίων

7α, 7β. Σκύφοι, 8. Κάνθαρος,
9. Κύλικα:

αγγεία στα οποία έπιναν
νερό ή κρασί

10. Πυξίδα:
αγγείο για την φύλαξη
κοσμημάτων ή καλλυντικών

11α, 11β. Μυροδοχεία:
αγγεία για τη φύλαξη αρωμάτων
και αρωματικών ελαίων

11α

11β

ομάδα Α

1. Αναζήτησε στην προθήκη 1 τα όστρακα των νεολιθικών αγγείων. Με ποιον τρόπο νομίζεις ότι κατασκευάστηκαν;

- Με τον κεραμικό τροχό
- Με κουλούρες πηλού

Πώς το συμπεραίνεις;

2. Παρατήρησε το πιθάρι στην προθήκη 1. Τι διακόσμηση έχει;

Με ποιον τρόπο νομίζεις ότι δημιουργήθηκε η διακόσμησή του;

Σε τι νομίζεις ότι χρησιμεύει το πιθάρι αυτό;

3. Αναζήτησε στην προθήκη 1 τα όστρακα που βλέπεις δίπλα.

Τι είδους διακόσμηση έχουν;

Μπορείς να φανταστείς με ποιον τρόπο την έφτιαξαν οι άνθρωποι της εποχής εκείνης;

4. Οι προϊστορικοί άνθρωποι της Θεσσαλονίκης, εκτός από πήλινα, χρησιμοποιούσαν αντικείμενα κατασκευασμένα από διάφορα άλλα υλικά. Βρες στην προθήκη 1 δύο τέτοια αντικείμενα.

Ποια είναι αυτά;

Από τι υλικά είναι φτιαγμένα;

Σε τι χρησίμευε το καθένα;

ομάδα Β

1. Αναζήτησε στην προθήκη 1 τα όστρακα των νεολιθικών αγγειών. Πώς νομίζεις ότι ψήθηκαν;

- Σε ανοιχτή φωτιά;
- Σε κεραμικό κλίβανο;

Πώς το συμπεραίνεις;

2. Βρες τις δύο χάντρες που εκτίθενται στην προθήκη 1.

Από τι υλικά είναι κατασκευασμένες;

Ποια νομίζεις ότι ήταν ακριβότερη;

Γιατί;

3. Αναζήτησε στην προθήκη 1 τα όστρακα που βλέπεις δίπλα.

Τι είδους διακόσμηση έχουν;

Μπορείς να φανταστείς με ποιον τρόπο

την έφτιαξαν οι άνθρωποι της εποχής

εκείνης;

4. Αναζήτησε στην προθήκη 1 τα αγγεία της φωτογραφίας.

Σε τι νομίζεις ότι χρησιμευαν;

.....

.....

Σήμερα χρησιμοποιούμε
αντίστοιχα σκεύη;

Αν ναι, ποια είναι αυτά;

.....

.....

ομάδα Α

1. Οι κεραμείς στα εργαστήριά τους έφτιαχναν πλήθος αντικειμένων χρήσιμων στην καθημερινή ζωή. Μπορείς να βρεις μερικά από αυτά στην προθήκη 17 και να αντιστοιχίσεις τις ονομασίες με τις χρήσεις τους;

Ονομασίες:

λάγηνος, πυξίδα, αμφορέας, μυροδοχείο, οινοχόν

Ονομασία	Χρήση
	Για τη φύλαξη αρωμάτων
	Για τη φύλαξη κοσμημάτων ή καλλυντικών
	Για την αποθήκευση υγρών ή στερεών τροφών
	Για τη μεταφορά κρασιού ή νερού

2. Πόσες μήτρες μπορείτε να βρείτε στην προθήκη 17;
.....Σε τι χρησίμευαν;

Τι αποτύπωμα αφήνει η καθεμιά;

3. Συχνά οι κεραμείς έφτιαχναν αγγεία που είχαν τη μορφή ζώων. Ψάξε στην αίθουσα 2 και βρες ένα τέτοιο αγγείο. Ποιου ζώου τη μορφή έχει;

Σε ποιον οικισμό βρέθηκε;

Εκτός από αγγεία, οι αρχαίοι έφτιαχναν και άλλα αντικείμενα με τη μορφή ζώων. Πόσα τέτοια μπορείς να ανακαλύψεις;Ποια ζώα εικονίζονται;

4. Βρες στην αίθουσα 2 το αγγείο της φωτογραφίας.

Με ποιον τρόπο νομίζεις ότι δημιουργήθηκε η διακόσμησή του;

Σε τι χρησίμευε το αγγείο αυτό;

ομάδα Β

1. Οι κεραμείς στα εργαστήριά τους έφτιαχναν πλήθος αντικειμένων χρήσιμων στην καθημερινή ζωή. Μπορείς να βρεις μερικά από αυτά στην προθήκη 17 και να αντιστοιχίσεις τις ονομασίες με τις χρήσεις τους;

Ονομασίες:

ηθικός, κύλικα, πινάκιο, κάνθαρος, χύτρα, σκύφος

Ονομασία	Χρήση
	Για να τρώνε
	Για να πίνουν κρασί ή νερό
	Για να μαγειρεύουν
	Για να σουρώνουν ή να φιλτράρουν υγρά

2. Πόσα λυχνάρια υπάρχουν στην προθήκη 17;

Σε τι χρονιμευαν;

Από τι έχουν αντικατασταθεί σήμερα τα λυχνάρια;

3. Αναζήτησέ το όστρακο της φωτογραφίας στην αίθουσα 2.

Πόσα ακόμη όστρακα από το ίδιο αγγείο έχουν σωθεί;

Σε ποιον οικισμό βρέθηκε;

Βρες το όστρακο που έχει σχέση με το θαλάσσιο κόσμο. Με ποιο τρόπο νομίζεις ότι έγινε η διακόσμηση του;

Παρατήρησε το όστρακο με την επιγραφή. Ποια λέξη νομίζεις ότι σχηματίζεται;

4. Βρες στην αίθουσα 2 το αγγείο της φωτογραφίας.

Ποια χρώματα χρησιμοποιήθηκαν για τη διακόσμησή του;

Ποιας εποχής είναι το αγγείο αυτό;

Οι πήλινες πλάκες στην απέναντι σελίδα προέρχονται από τα Πεντεοκούφια, μία περιοχή της Κορίνθου. Μπορείς να τις παρατηρήσεις και να απαντήσεις στις παρακάτω ερωτήσεις;

Πόσοι εργάτες μαζεύουν πυλό;

Από πού τον μαζεύουν;

Τι εργαλεία χρησιμοποιούν;

Πού συγκεντρώνουν τον πυλό που έχουν μαζέψει;

Σε τι νομίζεις ότι χροσίμευε το αγγείο στο κέντρο της εικόνας;

Ποιο είναι το επάγγελμα του ανθρώπου στην απέναντι εικόνα;

Από πού το καταλαβαίνουμε;

Eίναι όρθιος ή καθιστός την ώρα που εργάζεται;

Πιστεύεις ότι εργάζεται σε εσωτερικό ή σε εξωτερικό χώρο;

Τι κρατάει στο χέρι του;

Πόσα αγγεία έχει ήδη φτιάξει;

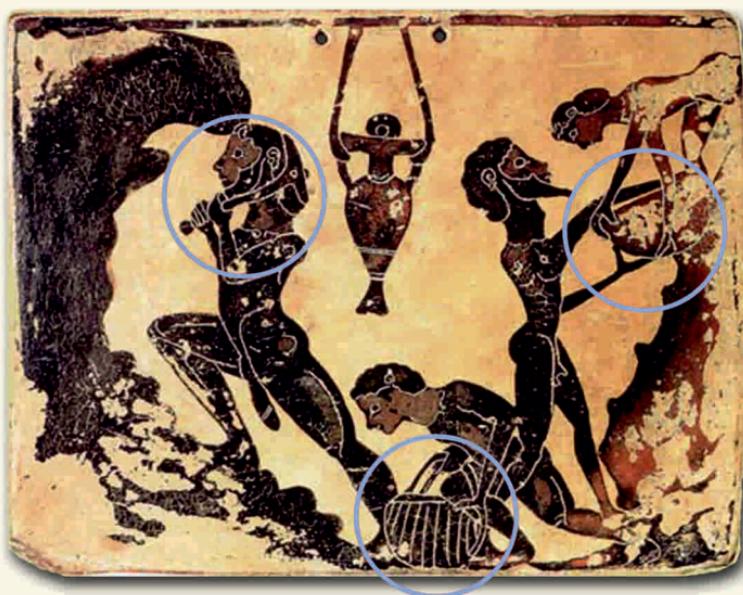
Μπορείς να περιγράψεις τι κάνει ο άνθρωπος στη διπλανή εικόνα;

Τι βρίσκεται μπροστά του;

Από πόσα σημεία βγαίνει φωτιά;

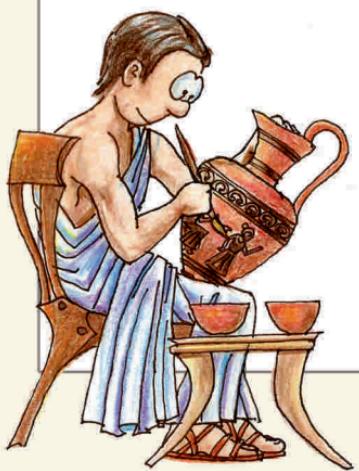
Πιστεύεις ότι εργάζεται μέσα ή έξω από το εργαστήριό του;

Θυμάσαι με ποιο τρόπο γινόταν η διαδικασία αυτή κατά τη Νεολιθική εποχή;

Ζωγραφική

Εάν ήσουν αγγειοπλάστης τι μορφή θα έδινες στο αγγείο σου και πώς θα το διακοσμούσες;

Κρυπτόλεξο

Ψάξε και βρες τις κρυμμένες λέξεις που σχηματίζονται με τον πηλό και την τέχνη της κεραμικής! Τα γράμματα που θα περισσέψουν σχηματίζουν δύο τρόπους διακόσμησης των αγγείων κατά τη Νεολιθική εποχή.

A	P	G	I	I	L	O	S	P	I	N	E	L	O
I	G	Δ	A	X	K	L	I	B	A	N	O	S	
T	T	Γ	Y	Λ	O	Π	T	H	Σ	H	S	E	
Ω	I	E	E	Σ	Y	X	R	Ω	M	A	T	P	
Φ	H	Σ	T	I	Λ	B	Ω	Σ	H	X	R	Γ	
Α	K	Η	T	R	O	X	O	S	T	P	A	A	
Π	I	K	P	A	Y	Π	Ω	Ξ	R	H	K	Σ	
Λ	Θ	I	N	E	R	O	L	M	A	L	O	T	
Α	I	M	A	I	E	Γ	Γ	A	A	O	V	H	
Σ	Λ	A	B	E	S	E	I	Σ	Σ	S	A	P	
I	O	P	Γ	Λ	Y	Φ	I	Δ	A	T	S	I	
M	E	E	K	E	R	A	M	E	A	S	H	O	
O	N	K	O	S	K	I	N	I	S	M	A	S	

ΑΡΓΙΛΟΣ
ΝΕΟΛΙΘΙΚΗ
ΚΟΥΛΟΥΡΕΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ
ΠΗΛΟΣ
ΚΟΣΚΙΝΙΣΜΑ
ΟΠΤΗΣΗ
ΒΑΣΗ
ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ
ΧΩΜΑ
ΠΛΑΣΙΜΟ
ΟΣΤΡΑΚΟ
ΦΩΤΙΑ

ΧΡΩΜΑ
ΣΤΙΛΒΩΣΗ
ΚΕΡΑΜΙΚΗ
ΠΙΝΕΛΟ
ΛΑΒΕΣ
ΚΛΙΒΑΝΟΣ
ΓΛΥΦΙΔΑ
ΜΗΤΡΑ
ΤΡΟΧΟΣ
ΚΕΡΑΜΕΑΣ
ΝΕΡΟ
ΑΓΓΕΙΑ

Οι λέξεις που σχηματίζονται είναι:

Φτιάχνε τα δικά σου έργα από πηλό!

Θα χρειαστείς:

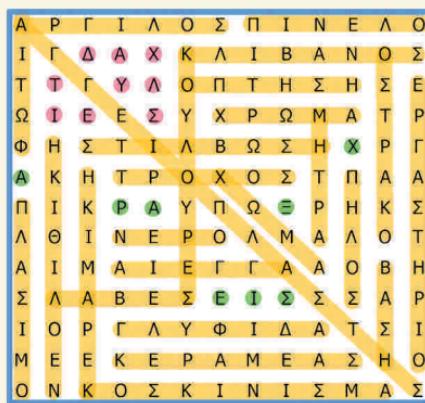
- ▶ Πηλός που στεγνώνει μόνος του (θα τον βρείς σε όλα τα βιβλιοπωλεία και στα μαγαζιά με είδη ζωγραφικής και χειροτεχνίας)
- ▶ Φορμάκια για μπισκότα σε διάφορα σχέδια
- ▶ Καλαμάκια από σουβλάκια
- ▶ Κογχύλια ή κουκούτσια από φρούτα
- ▶ Τέμπερες

Μια από τις πιο ωραίες χειροτεχνίες για τον ελεύθερο χρόνο είναι η δημιουργία αντικειμένων από πηλό. Ιδανικός για τις κατασκευές σου είναι ο πηλός που στεγνώνει μονός του, αφού δεν χρειάζεται ψήσιμο και τα έργα σου θα είναι έτοιμα μέσα σε λίγες ώρες.

Με τον πηλό αυτό μπορείς να φτιάξεις διακοσμητικά στολίδια, μολυβοθήκες, ανθρώπινες φιγούρες ή ζώα, μάσκες, λουλούδια και ό,τι άλλο θέλεις. Τα φορμάκια για τα μπισκότα θα σε βοηθήσουν να κόψεις τον πηλό σε διάφορα σχήματα, ενώ με τα κογχύλια ή τα κουκούτσια μπορείς να δημιουργήσεις στα έργα σου διακοσμητικές «σφραγίδες». Κατά το πλάσιμό του, ο πηλός πρέπει να διατηρείται υγρός. Όταν στεγνώσει, μπορείς να τον χαράξεις με καλαμάκια από σουβλάκια δίνοντάς του όμορφα σχέδια. Τέλος, μπορείς να τον βάψεις με τέμπερες.

Προσοχή! Για να διατηρηθεί ο πηλός που περίσσεψε μαλακός, θα πρέπει να τον τυλίξεις με μεμβράνη κουζίνας και να τον κλείσεις σε μία αεροστεγή συσκευασία π.χ. κάποια σακούλα ή τάπερ.

Λύση Κρυπτόλεξου

Οι λέξεις που σχηματίζονται είναι:
ΔΑΧΤΥΛΙΕΣ, ΧΑΡΑΞΕΙΣ

Σημείωση: οι πήλινοι πίνακες από τα Πεντεακούφια Κορίνθου (σελίδα 13) χρονολογούνται τον 6^ο αι. π.Χ.. Ο πρώτος φυλάσσεται στο Staatliche Museen του Βερολίνου και οι δύο επόμενοι στο Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι.

Μερικά βιβλία που μπορείς να διαβάσεις

Ιωάννα Φωκά, Πάνος Βαλαβάνης

Σειρά: Ανακαλύπτω την αρχαία Ελλάδα.

Τα αγγεία και ο κόσμος τους
Εκδόσεις Κέδρος, 1990

Πάνος Βαλαβάνης

Ο λόφος με τα κρυμμένα μυστικά
Εκδόσεις Νέοι Ακρίτες, 1995

Έλσα Μυρογιάννη

10 μικροί διάλογοι για ένα μουσείο
Εκδόσεις Καλειδοσκόπιο, 2002

Ειρήνη Νάκου

Ταξίδια στην προϊστορική Ελλάδα
Εκδόσεις Κέδρος, 1997

Μαρίζα Ντεκάστρο

Αρχαιολογία, ένα ταξίδι στο παρελθόν
Εκδόσεις Κέδρος, 1988

Πίτερ Κόννολλι, Χάγια Νιοτζ

Η Αρχαία Πόλη.

Η γωή στην Αθήνα και στη Ρώμη
Εκδόσεις Πατάκη, 2001

Sophie Royer

Η γωή στην Ελλάδα
την εποχή του Περικλή
Εκδόσεις Πατάκη, 2005

Ματίνα Σιάκη

Ιστορίες και παιχνίδια
από την αρχαία Ελλάδα
Εκδόσεις Πατάκη, 2003

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ

ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ